

Informatīvais ziņojums „Par Eiropas Stabilitātes mehānisma darbību 2020. gadā”

Informatīvais ziņojums ir izstrādāts saskaņā ar likuma „Par Latvijas pārstāvību Eiropas Stabilitātes mehānisma Valdē un Direktoru padomē” 7. pantu, kas nosaka, ka Ministru kabinets katru gadu ne vēlāk kā trīs mēnešus pēc tam, kad Eiropas Stabilitātes mehānisms publicējis gada pārskatu saskaņā ar Līguma par Eiropas Stabilitātes mehānisma dibināšanu 27. panta 2. punktu, iesniedz Saeimai ziņojumu par Eiropas Stabilitātes mehānisma darbību iepriekšējā gadā. Eiropas Stabilitātes mehānisma 2020. gada pārskats publicēts 2021. gada 17. jūnijā.

Pamatojoties uz augstāk minēto, informatīvajā ziņojumā turpmākajās sadaļās sniegta informācija par Eiropas Stabilitātes mehānisma darbību 2020. gadā.

1. Par Eiropas Stabilitātes mehānismu

Eiropas Stabilitātes mehānisms ir finanšu institūcija, kas izveidota ar mērķi sniegt finansiālu palīdzību eirozonas dalībvalstīm, kurām radušās finansiālas problēmas. Eiropas Stabilitātes mehānisma darbību rezultātā tiek mazināta atsevišķu valstu radīto fiskālo un finanšu satricinājumu ietekme uz kopējo eirozonas stabilitāti, izsniedzot aizdevumus eirozonas valstīm situācijās, kad tās nevar piekļūt finanšu tirgiem par ilgtspējīgām procentu likmēm. Tādējādi viens no Eiropas Stabilitātes mehānisma uzdevumiem ir stiprināt investoru uzticību un palīdzēt dalībvalstīm stabilizēt to situāciju finanšu tirgos. Eiropas Stabilitātes mehānisma akcionāri ir visas 19 eirozonas valstis, kas šobrīd kopā Eiropas Stabilitātes mehānisma kapitālā ir iemaksājušas 80,5 mljrd. *euro*.

Eiropas Stabilitātes mehānisma finanšu aktivitātes iedalās trīs funkcijās:

- 1) **aizdevumu izsniegšana dalībvalstīm.** Eiropas Stabilitātes mehānisms sniedz vairākus palīdzības veidus:
 - aizdevumu sniegšana, lai segtu finanšu vajadzības;
 - aizdevumi netiešai banku rekapitalizācijai;
 - aizdevumu sniegšana un tiešas kapitāla injekcijas, lai rekapitalizētu finanšu iestādes;
 - piesardzības kredītlīnijas (tai skaitā Pandēmiskās krīzes atbalsts);
 - dalībvalstu obligāciju iepirkšana primārajos un sekundārajos vērtspapīru tirgos;
- 2) **finanšu līdzekļu piesaiste finanšu tirgos,** lai finansētu aizdevumu veikšanu;
- 3) **pašu kapitāla līdzekļu pārvaldīšana.**

Pateicoties stabilai kapitāla struktūrai un finansēšanas un investīciju stratēģijai, Eiropas Stabilitātes mehānisms vairākus gadus ir novērtēts ar augstu kredītreitingu (skat. 1. tabulu), tādējādi veiksmīgi piesaistot un palielinot finanšu resursus par ļoti izdevīgām procentu likmēm.

1.tabula. Starptautisko kredītreitingu aģentūru novērtējums

	Ilgtermiņa	Īstermiņa	Nākotnes novērtējums
<i>Moody's</i>	Aa1	P-1	Stabils
<i>Fitch</i>	AAA	F1+	Stabils
<i>DBRS Morningstar</i>	AAA	R-1 (augsts)	Stabils
<i>S&P</i>	AAA	A-1+	Stabils
<i>Scope</i>	AAA	S-1+	Stabils

Avots: ESM 2020. gada pārskats

Eiropas Stabilitātes mehānisma **aktīvu pārvaldības un finanšu strukturēšanas** aktivitātes 2020. gadā lielākoties bija saistītas ar Eiropas Stabilitātes mehānisma Pandēmiskās krīzes atbalsta instrumenta izveidi. Papildus šīm aktivitātēm tika pārraudzīta Eiropas

Stabilitātes mehānisma bilance, analizējot likviditātes, valūtas un procentu likmju riskus, kā arī turpināts darbs pie aizņēmumu portfeļa analīzes, lai prognozētu parāda procentlikmju izmaksas.

Eiropas Stabilitātes mehānisma **aizdošanas aktivitātes** 2020. gadā koncentrējās uz Pandēmiskās krīzes atbalsta mehānisma sagatavošanu darbībai, kā arī iespējamai Vienotā noregulējuma fonda kopīgā atbalsta instrumenta ātrākai ieviešanai. Tāpat Eiropas Stabilitātes mehānisms šogad intensīvi strādāja pie operacionālo darbību uzlabošanas.

Finansēšanas un investoru attiecību jomā ikgadējais Eiropas Stabilitātes mehānisma darbībai nepieciešamais finansējums tika nodrošināts 2020. gada novembrī par spīti pandēmijas radītajiem izaicinājumiem, kas izraisīja paaugstinātu Eiropas Savienības dalībvalstu aizņemšanos starptautiskajos tirgos.

2020. gadā Eiropas Stabilitātes mehānisms izveidoja sociālo vērtspapīru (angļu val. - *social bonds*) ietvaru, ko paredzēts izmantot Pandēmiskās krīzes atbalsta instrumenta ietvaros. Sociālie vērtspapīri ir vērtspapīri, kuru izdošanas mērķis ir iegūt finansējumu ilgspējīgām un sociāli atbildīgām aktivitātēm.

Risku pārvaldības aktivitātes tika virzītas tā, lai nodrošinātu, ka pienācīgi tiek novērtēti riski, kas saistīti ar pandēmiju, kā arī Lielbritānijas izstāšanos no Eiropas Savienības.

Sociāli atbildīgas pārvaldības aktivitāšu jomā Eiropas Stabilitātes mehānisms apņēmas ievērot Apvienoto Nāciju organizācijas atbildīgu ieguldījumu principus, publicēja otro ietekmes uz vidi ziņojumu, kā arī veica citas aktivitātes, kas mazināja kaitējumu apkārtējai videi.

2. Galvenie ESM finanšu darbības rezultāti 2020. gadā

2020. gada beigās Eiropas Stabilitātes mehānisma **bilance** bija 828,6 mljrd. *euro*, kas ir par 8,6 mljrd. vairāk kā 2019. gada beigās. Eiropas Stabilitātes mehānisma iemaksātais kapitāls uz 2020. gada beigām bija 80,5 mljrd. *euro*, un tas tika ieguldīts parāda vērtspapīros vai uzglabāts naudā un tās ekvivalentos. Ieguldījumi vērtspapīros salīdzinot ar iepriekšējo gadu pieauga par 10,7 mljrd. *euro*.

Uz 2020. gada beigām ir palielinājusies Eiropas Stabilitātes mehānisma patiesās vērtības rezerve, kas 2020. gadā sasniedza 913,4 milj. *euro* salīdzinot ar 442,4 milj. *euro* 2019. gadā. Patiesā vērtība ir summa, par kādu iespējams apmainīt aktīvu vai izpildīt saistības darījumā, savukārt ar patiesās vērtības rezervi tiek apzīmētas izmaiņas, kas radušās ilgtermiņa ieguldījumu rezultātā. Eiropas Stabilitātes mehānisma patiesās rezerves pieaugums 2020. gadā bija saistīts ar procentlikmju izmaiņām, kas ietekmēja tirgus ienesīgumu. Attiecīgi 2020. gadā investīciju vērtspapīriem bija augstāka tirgus vērtība kā 2019. gadā.

Saistību pusē Eiropas Stabilitātes mehānisma emitēto parādu vērtspapīru kopsumma sasniedza 117,5 mljrd. *euro*, salīdzinot ar 110,4 mljrd. *euro* 2019. gada beigās. Palielinājums galvenokārt ir radies sakarā ar jaunu vērtspapīru emitēšanu, kas bija nepieciešami, lai nodrošinātu finanšu segumu esošajiem finanšu instrumentiem un nodrošinātu emitēto vērtspapīru refinansēšanu.

Eiropas Stabilitātes mehānisma **peļņa** 2020. gadā bija 392,9 milj. *euro* salīdzinot ar 289,7 milj. *euro* 2019. gadā. Lielāko daļu no peļņas – 235,7 milj. *euro*, tāpat kā iepriekšējā pārskata gadā veidoja Vācijas, Francijas un Itālijas maksājumi, kas veikti, ņemot vērā šo valstu politisko apņemšanos atgriezt Eiropas Stabilitātes mehānisma negatīvo procentu summu, kas tika iekasēta par Eiropas Stabilitātes mehānisma naudas līdzekļu uzturēšanu attiecīgo valstu centrālajās bankās 2017. gadā. Šie ieņēmumi ir uzskaitīti 2020. gada pārskatā kā neparedzēti ieņēmumi. Eiropas Stabilitātes mehānisma peļņa pēc neparedzēto ieņēmumu atskaitīšanas 2020. gadā sastādīja 157,3 milj. *euro*, kas ir par 105,6 milj. *euro* vairāk kā iepriekšējā gadā. Palielinājumu lielākoties nodrošināja peļņa no finanšu darījumiem, kas 2020. gadā bija 208,3 milj. *euro*, salīdzinot ar 63,8 milj. *euro* 2019. gadā. 2021. gadā rezerves fondā tika ieskaitīti 392,9 milj. *euro*.

2.tabula. ESM peļņa/ zaudējumi kopš ESM dibināšanas (milj. euro)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ESM peļņa/ zaudējumi	-0,5	253,9	443,9	729,4	568,8	68,6	284,7	289,6	392,9

Līdzīgi kā iepriekšējos gados arī šogad Eiropas Stabilitātes mehānisma Valdes sēdē, kas notika šī gada 17. jūnijā tika lemts, ka Eiropas Stabilitātes mehānisma peļņa tiek ieskaitīta **rezerves fondā**, nevis izmaksāta dividendēs Eiropas Stabilitātes mehānisma dalībvalstīm. Līguma par Eiropas Stabilitātes mehānisma dibināšanu 24. panta 2. punkts nosaka, ka Eiropas Stabilitātes mehānisma rezerves fondā ir jānovirza līdzekļi, kas gūti Eiropas Stabilitātes mehānisma finanšu darbības, kā arī valstīm piemēroto sankciju daudzpusējās uzraudzības, pārņēmīgas budžeta deficīta un makroekonomisko nesabalansētību rezultātā. Šāda lēmuma mērķis ir uzkrāt līdzekļus rezerves fondā, lai nodrošinātos pret iespējamajiem zaudējumiem nākotnē un mazinātu risku, ka būtu jāizmanto kapitāla iesaukšana pēc pieprasījuma, kam būtu negatīva ietekme uz dalībvalsts vispārējās valdības budžeta bilanci. Rezerves fondā izvietotie finanšu līdzekļi tiek investēti saskaņā ar Eiropas Stabilitātes mehānisma ieguldīšanas vadlīnijām, un tas ir drošības uzkrājums, no kura var tikt segti zaudējumi, kas nākotnē var rasties Eiropas Stabilitātes mehānisma finanšu darbības rezultātā. Uz 2020. gada beigām rezerves fondā uzkrātā peļņa sastāda 2,6 mljrd. *euro*.

3. ESM īstenoto finansiālo palīdzību programmu pieredze

Kopš dibināšanas brīža Eiropas Stabilitātes mehānisms ir sniedzis palīdzību trīs valstīm. Spānija makroekonomikas korekcijas programmu (turpmāk – programma) ir noslēgusi 2013. gadā, Kipra – 2016. gadā, savukārt Grieķija – 2018. gadā.

Spānijas programma bija Eiropas Stabilitātes mehānisma pirmā finanšu palīdzības programma. Kopā Eiropas Stabilitātes mehānisms piešķīra Spānijai 41,3 mljrd. *euro* lielu aizdevumu, lai Spānija varētu veikt banku sektora rekapitalizāciju. Programma ilga līdz 2013. gada decembrim. Uz 2020. gada beigām Spānija ir atmaksājusi 17,6 mljrd. *euro* no aizdevuma summas, parāda neatmaksātā daļa ir 23,7 mljrd. *euro*.

Kipras programma noslēdzās 2016. gadā, un programmas darbības laikā Eiropas Stabilitātes mehānisms Kiprai piešķīra 6,3 mljrd. *euro*. Papildus aptuveni 1 mljrd. *euro* piešķīra Starptautiskais Valūtas fonds. Aizdevums no abām institūcijām Kiprai bija nepieciešams, lai finansētu valsts palīdzības programmu banku sektoram, kas ietvēra budžeta finansējuma novirzīšanu banku sektoram, vidēja termiņa un ilgtermiņa parādzīmju izpirkšanu, kā arī finanšu institūciju rekapitalizāciju. Kiprai piešķirtā un vēl neatmaksātā aizdevuma summa sastāda 6,3 mljrd. *euro*. Finanšu palīdzības vienošanās, kas noslēgta starp Eiropas Stabilitātes mehānismu un Kipru, paredz, ka Kipra sāks atmaksāt aizdevumu 2025. gadā un izmaksās pēdējo aizdevuma daļu 2031. gadā.

Grieķijas programma noslēdzās 2018. gadā. Tās laikā Eiropas Stabilitātes mehānisms izsniedza Grieķijai aizdevumu 61,9 mljrd. *euro* apmērā. Finanšu palīdzības izmaksa Grieķijai tika nodrošināta atsevišķās daļās, un katra maksājuma izmaksa bija atkarīga no apstiprināto nosacījumu izpildes. 2018. gadā Eiropas Stabilitātes mehānisms Grieķijai izsniedza pēdējos trīs aizdevuma maksājumus 21,7 mljrd. *euro* apmērā. Grieķijai finanšu palīdzība aizdevuma formā tika sniegta kā daļa no makroekonomiskās korekcijas programmas. Aizdevumu Grieķija izmantoja, lai reorganizētu valsts finanšu ietvaru, uzsāktu ekonomikas modernizāciju un atgūtu investoru uzticību, kas tika pazaudēta globālās ekonomiskās krīzes laikā 2009. gadā. Grieķijas neatmaksātā parāda summa sastāda 59,9 mljrd. *euro*. Atbilstoši saprašanās memorandam, kas noslēgts starp Eiropas Stabilitātes mehānismu un Grieķiju, Grieķija sāks atmaksāt kopējo aizdevumu summu 2034. gadā un izmaksās pēdējo aizdevuma daļu 2060. gadā. 2 mljrd. *euro* Grieķija atmaksāja Eiropas Stabilitātes mehānismam 2017. gadā pēc rekapitalizētās Grieķijas

nacionālās bankas (angļu val. – *NBG, National Bank of Greece*) aktīvu pārdošanas, kā to paredzēja līgumiskās saistības starp Eiropas Stabilitātes mehānismu un Grieķiju.

Finanšu ministrs

J.Reirs

Deksne, 67083823
anna.deksne@fm.gov.lv